

Resultaten speerpuntgebied 2008 Gerrit Tuinstra

Het zal u direct opgevallen zijn dat dit artikeltje maar een paar regels bevat. De reden hiervoor is simpel: er zijn geen resultaten van het speerpuntgebied 2008. Het gekozen gebied, gelegen tussen de dorpen Warten, Warga en Grou, is niet één keer bezocht. Dit heeft o.a. te maken met de matige weersomstandigheden die we het afgelopen seizoen hadden. Vanwege de openheid van het betreffende gebied, zijn geschikte weersomstandigheden van groot belang voor de inventarisatie van nachtvlinders in dergelijk terrein. In het gebied ligt De Timertsmar, een natuurgebiedje dat ongetwijfeld interessant is voor veel soorten nachtvlinders. Van Staatsbosbeheer (Jacob Bijlsma) hadden we vergunning gekregen om het gebied te kunnen bezoeken, maar helaas moeten we Staatsbosbeheer teleurstellen. We zullen nader bekijken wat we volgend jaar gaan doen qua speerpuntgebied, maar mochten er mensen zijn die volgend jaar in De Timertsmar willen gaan inventariseren, geef dan een berichtje, zodat we opnieuw vergunning kunnen aanvragen.

Vier micro's, nieuw voor Friesland Gerrit Tuinstra

In dit artikeltje worden een aantal soorten micro-nachtvlinders beknopt beschreven. De soorten zijn recent voor het eerst in de provincie Friesland met zekerheid vastgesteld. Drie soorten ving ik reeds in 2006, op licht. Een vierde soort ving ik in het afgelopen seizoen, op een avond voor het invallen van de duisternis.

Endothenia oblongana (Haworth, 1811)

Op 23 augustus 2006 werd met licht geïnventariseerd op de Afsluitdijk bij Breezanddijk. Het laken en de lamp werden aan de kant van het IJsselmeer opgesteld, langs het talud van het viaduct dat hier ligt, niet ver van het tankstation. Deze plek werd uitgekozen vanwege de vrij harde wind. In totaal werden die avond 32 nachtvlindersoorten op het laken waargenomen, waaronder drie micro-soorten. De eerste micro was het zgn. koolmotje *Plutella xylostella*, een trekvlinder. De tweede was de grasmot (familie Pyralidae) *Homoeosoma sinuella*, een soort die vooral langs de kust voorkomt, soms in het binnenland. In Friesland is deze soort waargenomen op Vlieland en op een plek in het zuidoosten van de provincie. De rups van *H. sinuella* leeft in de wortelstokken van smalle weegbree (*Plantago lanceolata*).

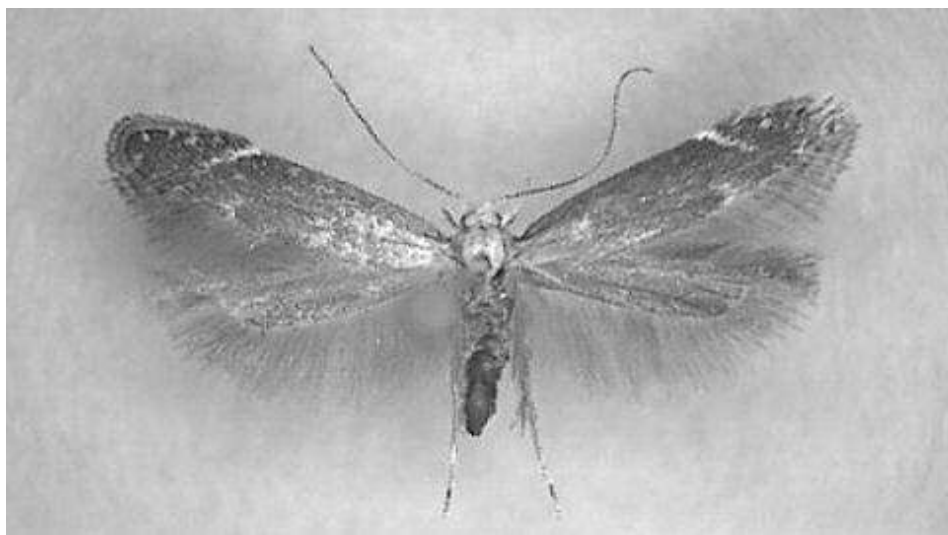
De derde soort betrof een bladroller (familie Tortricidae) die qua vorm en kleur enigszins leek op een aantal soorten uit de genussen Apotomis en Hedyia. Echter de gevangen vlinder was ietwat kleiner. Later bleek het te gaan om *Endothenia oblongana*. Om een beeld van het voorkomen van *E. oblongana* in Nederland te krijgen, werden waarnemingen opgevraagd uit het databestand "Noctua" van de Werkgroep Vlinderfaunistiek (WVF) en het databestand van de Stichting Tinea. Er bleek echter ook een waarneming van *E. oblongana* uit Friesland "op papier" te staan, waarbij het zou gaan om een zeer oude waarneming uit het zuidoosten van

de provincie, vermeld in een publicatie van H.W. de Graaf uit 1862 (“Bouwstoffen voor eene fauna van Nederland”). Deze waarneming blijkt onjuist te zijn, wat waarschijnlijk te maken heeft met de verwarring van een drietal nauwverwante soorten waaronder *E. oblongana*. In “De Kleine Vlinders” (Kuchlein, 1993) wordt daarover geschreven, waarbij ook vermeld wordt dat *E. oblongana* (tot dan toe) niet in Nederland waargenomen is. Koster en Van Nieukerken (1998) beschrijven echter een vondst van *E. oblongana* uit 1864, na oud materiaal bestudeerd te hebben. Ook vermelden zij een aantal recentere vangsten (1987 t/m 1995). Samen met de vondst uit 1864 waren dit de enige tot dan toe bekende waarnemingen, die allen gedaan werden in het zgn. zeedorpenlandschap in Noord- en Zuid-Holland. Naast de waarnemingen beschrijft het artikel iets over de voedselplant van de soort. Hoewel het niet helemaal duidelijk is, zijn er aanwijzingen dat de soort op smalle weegbree leeft, dezelfde voedselplant als de hierboven genoemde *H. sinuella*.

Van de uit de databestanden verkregen waarnemingen is een stippenkaartje gemaakt. Het gros van de stippen staan langs de kust in de provincies Zeeland, Noord- en Zuid-Holland. Omdat er echter diverse stippen niet kloppen met hetgeen beschreven wordt in het artikel van Koster en Van Nieukerken, wordt het kaartje hier niet getoond. De waarnemingen zullen nog eens goed bekeken moeten worden. Wat wel opvalt aan het kaartje is de grote gelijkenis met het verspreidingskaartje van *H. sinuella* in “De Kleine Vlinders”.

Monochroa cytisella (Curtis, 1837)

Op de avond van 8 juli van het afgelopen seizoen werden diverse exemplaren van de goed herkenbare micro *Monochroa cytisella* (familie Gelechiidae) gevangen nabij Drachtster Compagnie in het oosten van Friesland. Niet alleen het uiterlijk bevestigde dat het om deze soort gaat, maar ook de op de vindplaats aanwezige

Monochroa cytisella,
spanwijdte 11,8 mm.
(Foto G. Tuinstra)

vegetatie. De vlinders werden namelijk opgejaagd uit een monotone vegetatie van adelaarsvaren (*Pteridium aquilinum*), wat de voedselplant van *M. cytisella* is. Deze varensoort groeit hier op twee verschillende plekken en uitsluitend op deze twee

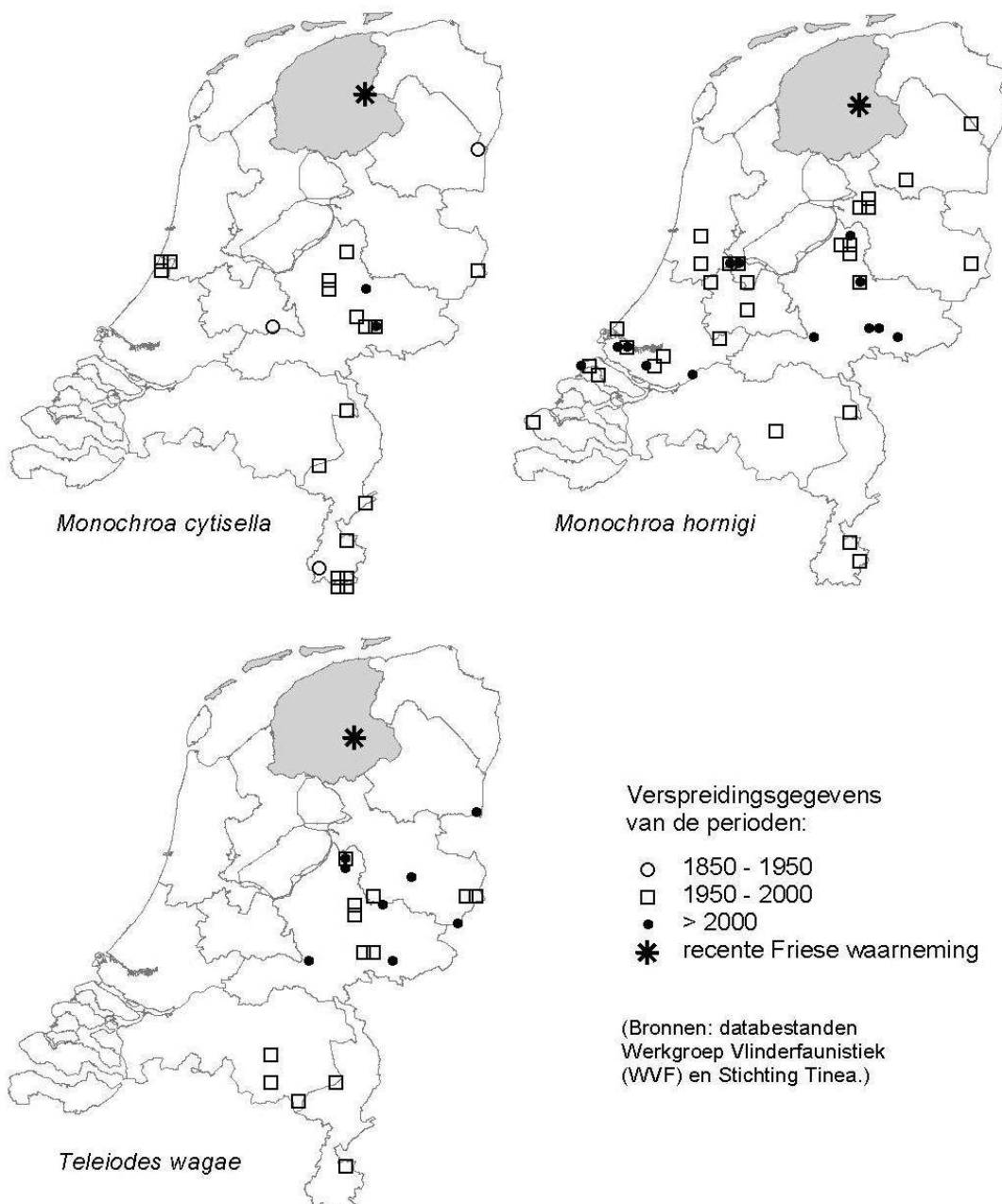
plekken werd de soort uit de vegetatie opgejaagd. De rups van *M. cytisella* leeft in de stengels van de voedselplant waarbij zwellingen worden veroorzaakt. Afbeeldingen hiervan worden getoond op de soortpagina van de UK-Moths website. Ook staan hier foto's van de prachtige roodachtige rups (met witte stippen) afgebeeld. Uit de waarnemingen uit de eerder genoemde databestanden blijkt dat er zeer weinig recente waarnemingen (na 2000) van *M. cytisella* bekend zijn uit Nederland en in ieder geval niet uit de noordelijke provincies. Wel is er één oude waarneming uit het uiterste oosten van Drenthe bekend. Met uitzondering van een cluster van stippen langs de kust, zijn de meeste waarnemingen van *M. cytisella* in het oosten van Nederland gedaan. Zie hiervoor het kaartje, waarop de hier beschreven waarneming weergegeven wordt door middel van een sterretje.

Monochroa hornigi (Staudinger, 1883)

Een derde soort die nieuw is voor Friesland, uit hetzelfde genus als de voorgaande soort, is *Monochroa hornigi*. Hiervan werden op 11 september 2006 twee exemplaren op licht gevangen. De lamp brandde die avond op een braakliggend aan de rand van Drachten. Net als de eerste en ook de laatste in dit artikel genoemde soort werd de determinatie van de vlinders gedaan door Joop Kuchlein, aan de hand van genitaalpreparaten. *M. hornigi* is voor het eerst in 1952 in Nederland waargenomen (Zeist). Daarna werden waarnemingen gedaan in 1960 en 1967 en pas daarna weer in 1980. Echter vanaf dat jaar werden vrijwel jaarlijks waarnemingen van deze soort gedaan. *M. hornigi* is over een groot deel van Nederland waargenomen (zie kaartje), maar weinig in de noordelijke provincies. Als voedselplant van *M. hornigi* wordt duizendknoop (*Polygonum*) genoemd (Kuchlein, 1993). Op internet worden de voedselplanten beklierde duizendknoop (*Persicaria lapathifolia*) en gewoon varkensgras (*Polygonum aviculare*) genoemd. Vooral deze laatste staat bekend als pioniersplant en zal ongetwijfeld veel groeien op het braakliggende terrein waar de vlinders werden gevangen.

Teleiodes wagrae (Nowicki, 1860)

De laatste soort is *Teleiodes wagrae* (familie Gelechiidae), waarvan op 20 juni 2006 een exemplaar gevangen werd op licht in de bossen nabij Olterterp. *T. wagrae* heeft in Nederland een oostelijke verspreiding. Met uitzondering van een waarneming in het uiterste zuidoosten van Drenthe zijn er in de noordelijke provincies geen waarnemingen van deze soort gedaan. *T. wagrae* is nog niet zolang uit Nederland bekend, de eerste waarneming werd pas in 1981 gedaan. De laatste jaren is de soort uitsluitend gezien in de provincies Gelderland, Overijssel en Drenthe (zie kaartje). Voedselplanten van *T. wagrae* zijn de algemeen voorkomende berk (*Betula*) en hazelaar (*Corylus*).

Gebruikte (internet)bronnen

Catalogue of the lepidoptera of Belgium; website:

<http://webh01.ua.ac.be/vve/Checklists/Lepidoptera/LepMain.htm>.

Your guide to the moths of Great Britain and Ireland; website: <http://ukmoths.org.uk/>.

Finse website: <http://www.funet.fi/pub/sci/bio/life/insecta/lepidoptera/>

Kleine vlinders, stichting Tinea; website: <http://www.kleinevlinders.nl/>.

De kleine vlinders van Nederland; website: <http://www.microlepidoptera.nl/>

Kuchlein J.H., De Kleine Vlinders, Pudoc Wageningen 1993.

Geannoteerde naamlijst van de Nederlandse vlinders; J.H. Kuchlein en R. de Vos, Backhuys Publishers Leiden 1999.

Koster, J.C. & E.J. van Nieukerken, 1998. *Endothenia oblongana* in het Netherlands; Entomologische Berichten 58 (p. 145-152).